

כאשר הממשלה הדיחה

מלתפקד, הופך

היועץ המישפטי

"מנכ"ל המדינה"

היועץ המישפטי לממשלה ממלא תמיד תפקיד מיוחד במערכת השלטון הישראלית. הלכה הוא סקיד, אחד מאנשי הרשות המבצעת, אך החוק והמסורת היקנו לו מעמד עצמאי ובלתי-תלוי, בעל סמכויות מיוחדות, המעמידות אותו אישם בין הרשות המבצעת והרשות השיפוטית.

זהו המצב כאשר יש בישראל ממשלה תקינה, המתפקדת כהלכה. אך כאשר הממשלה מתמוטטת ורודת, חלפה לתפקיד כראוי, עולה מעמדו של היועץ המישפטי ביחס ישיר לירידת הממשלה.

כך קרה בשנה האחרונה של שילטון ממשלת רבינו. היועץ המישפטי של אז, הפרופסור אהרון ברק, וכה בכינוי "מנכ"ל המדינה", כי הוא קיבל החלטות רבות, אשר בימים כתיבם היו צריכות להתקבל עליידי הממשלה.

יורשו של ברק, בזמן האחרון קרה אותו הדבר, לירשו, הפרופסור יצחק זמיר.

זמיר שונה מאוד מברק. שניהם אנשים עדיני-הליכות. אך ברק היה מוכן יותר לקבל לידי אחריות ביצועית ולממש את סמכותו. זמיר נדחף לתפקיד חדש זה לא רק בעל-כורחו, כמו ברק, אלא גם בניגוד לאופיו.

אך גם לזמיר לא נותרה ברירה. השבוע הסתובבה המדינה כולה סביב לישיבתו בין השאר:

● נהרס סוף-סוף ביתו של גדי גרייבר בגדרה. היתה דרושה דחיפה נוספת גדולה של אמצעי-התיק שורת, אך בסופו של דבר ניצחה דרישתו הנמרצת של היועץ. ה"מיבצע בוצע במיבצע בזק כימעט צבאי של המישטרה, שהוכיח כי המפכ"ל הנוכחי, האלוף (מיל') הרצל שפיר, לא איבד את כושרו הצעיר".

● הובא סוף-סוף לכנסת כתב-האישום נגד אהרון אבר-צירא, למרות מסע-התמולה ומערכת-הלחצים שהופעלו נגד היועץ, כדי למנוע בעדו מלמלא את תפקדו (ראה עמודים 33-32).

● הביא היועץ לישיבת-הממשלה את דעת בית-המישפט העליון, שקרא לממשלה לשווא לשקול מחדש את גירוש ראשי העיריות של חברון לחולת (ראה להלן).

● נראה בעליל כי זמיר אינו מאיר שר מן התפקיד שהוטל עליו בעל-כורחו, לחוקף את הממשלה למלא את תפקידה. הוא עושה זאת באי-רצון בולט, תוך מיצוי כל האפשרויות להימנע מכך, אך כמו ל-קודמו, אין לו ברירה. גם הוא, הופך, בהדרגה, "מנכ"ל המדינה".

צנזורה

ז'בוטינסקי לא צחק

צחק צחק — אבל לא

על זאב ז'בוטינסקי

שחקים את המדינה

כאופן רטרואקטיבי

זאב ז'בוטינסקי היה נהנה. כי "ראש בית", כפי שמקרא בפי מעריציו, נחון בחושי-המורא דק. כך חשב גם מאיר שלו, שהוא תניך התנועה הרלווינזיסטית. בי עיקבות נאומו של מנחם בגין בנייר, יורק, שבו קבע כי "רק תרומתו

● בין השאר העולם הזה, בגליונו האחרון.

תצלום מן המדור הגנזו של שני: ז'בוטינסקי בין החלוצות יותר קל לירות במקום מאשר בתלמידים

אש"ף, לא יכול היה להתנהג אחרת! קרא אחד הנואמים ב"עצרת-המחאה שהתכנסה השבת ב"תל-אביב, כדי למחות על איסור כנס "ההמונים הערביים" שהיה אמור להתכנס באותה שעה בנצרת. הקהל שמילא את האולם והמעברים עד אפס מקום פרץ בצחוק, אותו נואם יכול היה גם להגיד שאילו היה בגין סוכן של ר"ק, לא יכול היה להועיל לה יותר מאשר עליידי החתימה על הצו. **מחסום לקיצוניים.** שאלה גדולה היא מה היה הכנס מעולל, אילו התקיים. לדעת רבים ברחוב הערבי, היה זה בעיקר מיבצע-בחירות של ר"ק. שהיא כיום המיפלה הדור מיננטית המימסדית ברחוב הערבי. לדעת אחרים, היה הכנס עזר לחסום את דרכם של יסודות קיצוניים יותר, כגון "בני הכפר", ה"שוללים בחלקם את קיומה. כך או כך לא היה הכנס מושך תשומת-לב לאומית ובינלאומית כה אדירה, אלמלא בא האיסור, הצו של שר-הביטחון הפך אותו לאירוע מרכזי, ואולי לסימל-דרוך בהתפתחות המיגור הערבי בישראל. הכנס-שלא-התכנס הצליח יותר מאשר הכנס, אילו התכנס. **מפקד אצ"ל.** עצם האיסור היה מחמא ליומיו, כי בחודשים ה"אחרונים הופעלו אישים רבים כדי להתניק את היוזמה באיבה. החל ב"כ אמנון לין, איש-הליכוד ש"היה בעבר מעין מושל בלתי-רשמי של מפא"י בגליל, וכלה ביועץ ראש-הממשלה לעניינים ערביים, הופעל כל מי שיכול היה להשפיע. התוצאה: אפס. שום ציבור ערבי רציני לא היה מוכן להתליצב נגד היוזמה, שבראשה עמד איש-ר"ק אמיל תומא (ראה עמודים 41-40). הברירה היתה להניח לכנס להתקיים, ולראות באיזה כיוון יתפתחו הדברים, או לאסור אותו. שרי הביטחון בחר בדרך השנייה, והביטח בכך שהציבור הערבי כולו מילבד כמה שרידים אומללים של העבר הרחוק, כמו ה"כ"לשעבר סיף-אל-דין אל-זועייבי, יתלכד סביב ר"ק. האירוניה: המפקד לשעבר של אצ"ל השתמש בתקנונה המנדטוריות, שהותקנו בשעתו נגד אצ"ל.

חבריו המליץ לפני הדרג המדיני לשקול את עניין הגירוש מחדש. ממשלה נבונה היתה נאחות בהמר לצה זו כדי לרדת מן העץ הגבוה. בעזרת בית-המישפט נפתחה לפניו דרך מכובדת לכך. אחרי שהגירוש אושר בדיעבד, ויוקרת הממשלה ושלטונות-הביטחון ניצלה, יכלה לגלות נדיבות-לב ולהשאיר את השניים בתיקה. **החיללים החליטו.** אך השופט לנדוי טעה בעניין יסודי. היה נד"מ לז'בוטינסקי, דרג מדיני, המסוגל לשקול ולהחליט. חישמהר הסתבר כי אין למעשה דרג כזה. ועדת-השרים לא היתה מסוגלת לשקול, היא קיבלה את דעתם של "אנשי הביטחון". החיללים החליטו, רק שר אחד — ייגאל ידן — דגל במוצא הנבון והציע לקבל את המלצת בית-המישפט. שאר השרים, ובראשם מנחם בגין, סירבו לשקול את הדברים ברצינות. תחת זאת נערך "שיקול" פורמלי בלבד, כדי לצאת ידי חובה. בניגוד לפירסומים, לא היתה תמימות-דעים בין "אנשי-הבית שחון". היו ביניהם שהציעו שלא לגרש את השניים, אלא להתנות את הישארותם בארץ בתנאים, כגון פיזור "הוועדה להכוונה לאומית". אך הדיעה שקבעה היתה של לובשי-המדים — הרמטכ"ל רפאל ("רפול") איתן ומתאם הפעולות בשטחים, האלוף דני מט, שהם חסדי די גוש-אמנונים שניהם ידועים כי אנשים שאינם מצטיינים בחוכמה מדינית-מחשבתית ביותר, היתה אמיתית, המסוגל להתעמק בבעיות, היו הם המחליטים. הממשלה עמדה דום וביצעה את החלטתם. היה זה אופייני למבצה של מדינת-ישראל בסוף 1980 ש"המלצתם של שני חיללים, הידועים כבלתי-מתוחכמים ביותר, היתה שקולה יותר מאשר המלצת השופט טים הנבונים של בית-המישפט העליון.

מיעוטים

מי סוכן אש"ף?

הכנסת-התכנסה
הצליח יותר מאשר הכנס
שאמור היה להתכנס
אולם השופט לנדוי, שהוא איש חכם, דאג להכניס לפסק-הדין פיסקה רבת-משמעות. על דעת

פאהד קווסמה ומוחמד מילחם, ראשי-העיריות של חברון וחלחול. היה זה אופייני לאיש ולשיטתו שהוא אמר את הדברים אחרים שהשניים כבר גורשו. הוא לא אמר אותם בכנסת או באמצעי-התיק"ק שורת לפני כן, כשזה עוד יכול היה להועיל. אמר דיין: השניים גורשו בשעתו, בלילה שלאחר הפיגוע שבו נהרגו שישה מתנחלי חברון, בי טענה שדיבריהם יצרו את האווירה שהמריצה את מבצעי המעשה. אך בנייתם נתפסה החלייה שביצעה אותה, וכל פרטי פעולתם ידועים ברבים. הסתבר מעל לכל ספק כי הפעולה תוכננה מהחוק, ושלאנשי המקום לא היה כל קשר עם ה"פידאיון. להיפך, אותה חוליה ה"ייתה להישאר בשטחים מוחזקים זמן רב יחסית, מבלי להתגלות, דווקא מפני שנמנעה מכל קשר עם תושבי האיזור. ברור על כן כי לשני ראשי-הערים לא היתה כל נגיעה, ושידה או עקיפה, לפינוע. במילא בשמט ה"בסיס מתחת לטיעון שהביא ל"גירוש. **לרדת מן העץ.** קדמה לגירוש החלטה של בית-המישפט העליון, שהיתה מלאכת-מחשבת של תבונה מדינית. לא היתה אפתעה כהחלטת רוב השופטים לאשר את חוקיות הגירוש המקורי. גם לא היתה הפתעה ב"חלוקת הדיעות: הנשיא משה לנדוי והשופטים יצחק כהן הצדיקו את הגירוש, השופט היים כהן פסל אותו. עמדות אלה של השופטים היו ברורות בכל מהלך הדין. מעניינת במיוחד היתה פסיקתו של היים כהן. הוא הסתמך על ה"מישפט הבינלאומי האוסר גירוש אדם ממדינתו. לדידי כהן, שהפך עמוד-התווך של הליברליזם בבית-המישפט העליון, מהווה הגדה מדי מערבית כיום למעשה יחידה מדינית נפרדת, שאינה קשורה בירדן כישראל. זכויות-האדם היסודיות מונעות את גירושו של אדם משטח זה. לנדוי ויצחק כהן, לעור מת זאת, לא הכירו בתחולתו של חוק בינלאומי זה בטענה שהוא "הסכמי" בלבד ולא "מינהגי" — כלומר, שהוא תלוי בהסכמת מדינה. אולם השופט לנדוי, שהוא איש חכם, דאג להכניס לפסק-הדין פיסקה רבת-משמעות. על דעת

של ז'בוטינסקי הביאה להקמתה של מדינת-ישראל. הכין שלו סידרה של תמונות פרטומונטאז', להמר חשת פעלו של המנהיג הדגול. בין השאר: ז'בוטינסקי מניף את "דגל הדיו" באילת, ז'בוטינסקי נכנס לעיר העתיקה אחרי הכיבוש ועוד. המאות שצפו בתוכנית שנה סובה של מני פאר באולפן נהנו מן התמונות והבדיחות. בין השאר הגיב שלו על הידיעה, כי תרסיס חדש לפינוי הפגנות הוכנס לשימוש בשטחים הכבושים. שלו אמר שזה אינו דומה לתרסיס נגד מקקים, משום שיש הבדל גדול בין המקקים והתלמידים הפלסטיניים. המקקים יש שש רגליים, וקל לפגוע בהם. כשביקש שם עברי לתרסיס ה"מהכני הציע חיים חפר את השם "זבנג-מ'הון", ושען כי התרסיס הוא Rafool-proof * **יושב ושותק.** מאות האלפים שחוו באותה התוכנית בליל-שבת לא שמעו את סקירתו של שלו, וגם לא את הבדיחות העגומות. הם רק ראו את שלו יושב על הבמה ושותק, ותמהו מה מעשיו שם. **פיתרון התעלומה:** הנחת הטל-וויזיה ציוותה לחתוך מן התוכנית, שהוקלטה יום לפני השידור, את כל פינתו של שלו. טענה מנהלת התוכנית, אסתר סופר: "זו אינה פינה להשמעת דיעותיו הפרטיות של מאיר שלו. הוא חרג מהמוסכם על אופייה של הפינה, שנועדה להתייחס אך ורק לציטוטים מתוך העיתונות. במיטגרת סקירת העיר תיונת לא צונזר שלו בעבר, וגם לא יצונזר בעתיד."

שטחים

הדרג שאינו

השופטים המדיני לפני
הדרג המדיני לשקול
מחדש. הם לא ידעו
כי אין עוד בישראל דרג
מדיני המסוגל לשקול
משה דיין השמיע את הנימוק המוחץ נגד גירוש החור של